

Antisocialt beteende

En fallstudie om hur yttre uppväxtförhållanden inverkar på
utvecklingen av antisocialt beteende

Linn Wikberg
Malin Rydh

Luleå tekniska universitet
Lärarytning
Allmänt utbildningsområde C-nivå
Institutionen för Utbildningsvetenskap

Förord

Vi vill tacka de informanter som ställt upp på våra intervjuer och låtit oss tagit del av deras uppväxt, vilket har gjort det möjligt för oss att slutföra detta examensarbete. Vi vill även tacka vår vetenskapliga handledare Mayvor Ekberg som hjälpt oss genom arbetets gång. Slutligen ett varmt tack till våra studiekamrater för deras synpunkter, tips samt goda råd de har gett oss.

2005-01-

Malin Rydh

Linn Wikberg

Abstrakt

Syftet var att genomföra en fallstudie om hur yttre uppväxtvillkor påverkade utvecklingen av antisocialt beteende som utmynnar i kriminalitet och missbruk. Fallstudien genomfördes med tre informanter som har god kännedom om fenomenet genom intervjuer. Resultatmässigt har vi sett att informanterna överlag hade en stor del av de riskfaktorer som finns. Då vårt resultat överensstämmer med tidigare forskning inom området drog vi slutsatsen att yttre uppväxtvillkor påverkar utvecklingen av antisocialt beteende.

Innehållsförteckning

Förord	
Abstrakt	
Innehållsförteckning	

BAKGRUND	1
TEORIER OM ANTISOCIALT BETEENDE	2
<i>Kognitiva teorier</i>	2
<i>Inlärningspsykologiska teorier</i>	2
<i>Symbolisk interaktion</i>	2
<i>Stämplingsteorin</i>	3
EGENSKAPER OCH BETEENDE	3
<i>Uppförandestörning (CD, Conduct Disorder/ODD, Oppositional Defiant Disorder)</i>	3
<i>Uppmärksamhetsstörningar</i>	4
<i>Kognitiva störningar</i>	4
<i>Emotionella störningar</i>	4
<i>Personlighetsstörningar</i>	4
<i>Aggressivitet</i>	5
ÄRFTLIGA FAKTORER	5
UPPVÄXTMILJÖ	7
ARV OCH TIDIG START I LIVET	7
<i>Tidigt samspel</i>	8
<i>Gemensam uppmärksamhet</i>	8
<i>Sociala referenser och tillit</i>	8
<i>Trauma, utsatthet och stressfullt klimat</i>	9
FAMILJEBAKGRUND	9
<i>Föräldrarnas förhållningssätt</i>	9
<i>Föräldrarnas uppfostringsmetod</i>	10
<i>Föräldrars frånvaro</i>	10
<i>Övergrepp inom familjen</i>	11
<i>Sociala relationer</i>	11
<i>Skolan</i>	12
SKYDDSAKTORER	13
SYFTE	15
METOD	15
AVGRÄNSNINGAR	15
GENOMFÖRANDE	16
RESULTAT	17
INTERVJU 1.	17
<i>Familjebakgrund</i>	17
<i>Skolan</i>	17
<i>Sociala relationer</i>	17
INTERVJU 2.	18
<i>Familjebakgrund</i>	18
<i>Skolan</i>	19
<i>Sociala relationer</i>	19
<i>Övergrepp/misshandel</i>	20
INTERVJU 3	20
<i>Familjebakgrund</i>	20
<i>Skolan</i>	21
<i>Sociala relationer</i>	21
<i>Övergrepp/misshandel</i>	21

DISKUSSION	23
RESULTAT DISKUSSION	23
<i>Familjebakgrund</i>	23
<i>Föräldrarnas förhållningssätt</i>	23
<i>Föräldrarnas uppfostringsmetoder</i>	24
<i>Övergrepp inom familjen</i>	24
<i>Sociala relationer</i>	24
<i>Skolrelaterade faktorer</i>	24
EGNA KOMMENTARER.....	24
FORTSATT FORSKNING	25
REFERENSLISTA	26

Bakgrund

Vad vi valt att lyfta fram med denna uppsats är inte de personer som någon enstaka gång bryter mot vårt samhälles normer, utan de individer som hamnar i ett destruktivt mönster av antisocialt beteende som präglar individens social, fysiska och psykiska situation. Vi anser att vår fria vilja inte är total. Viljan att bestämma över våra liv och göra egna val ligger i våra egna händer, men det finns faktorer som kan försvåra självklarheten av den fria viljan. I nästan alla yrken med ungdomar kommer vi alla att ovillkorligt att möta dessa individer. För att kunna påverka utgången av antisocialt beteendemönster måste det finnas en förståelse för vilka faktorer som spelar in i relation till varandra. Förhoppningsvis väcker denna uppsats inte bara en viss förståelse för bakgrunden till dessa beteenden, utan även tankar kring hur det är möjligt att förebygga detta genom att kompensera med skyddsfaktorer.

Ett barn som kritiseras, lär sig fördöma.

Ett barn som får stryk, lär sig slåss.

Ett barn som hånas, lär sig blyghet.

Ett barn som utsätts för ironi, får dåligt samvete.

Ett barn som får uppmuntran, lär sig förtroende.

Ett barn som möts med tolerans, lär sig tålamod.

Ett barn som får beröm, lär sig uppskatta.

Ett barn som får uppleva rent spel, lär sig rättvisa.

Ett barn som får känna vänskap, lär sig vänlighet.

Ett barn som får uppleva trygghet, lär sig tilltro.

Ett barn som är omtyckt och älskat, lär sig känna kärlek i världen.

(<http://www.inbeportal.com/kammaren/barnet.htm>)

Andersson (2002), docent i psykologi ställer sig frågan vad det är som gör att vissa barn går en antisocial utveckling till mötes, utvecklar antisocialt eller avvikande beteende och blir alkoholister, narkomaner eller kriminella när de flesta inte blir det? Trots långvarig och omfattande forskning är denna fråga långt ifrån besvarad. Med *antisocial utveckling* menar författaren en utveckling som ofta tar sin början redan i barndomen, fortskrider över tonårsperioden och sedan vidare in i vuxenlivet. Ofta blir problembilden allt mer omfattande och kommer att präglade individens hela sociala situation och många gånger även den psykiska och fysiska hälsan. Sarnecki (2003), professor i allmän kriminologi skriver att begreppet *avvikande beteende* används ofta av beteende- och samhällsvetare. Utgångspunkten i detta synsätt är att det finns en etablerad föreställning om vad som är normalt, det vill säga överensstämmer med de i samhället rådande normer. Ett beteende som kraftigt avviker från det normala uppfattas som avvikande. Vidare menar Sarnecki att vad som uppfattas som avvikande beror emellertid på hur auktoritärt ett samhälle är. I auktoritära samhällen blir

utrymmet för variation mindre och även mindre avvikelser från normen kan av omgivningen uppfattas som avvikande beteende och leda till negativa reaktioner och informella straff.

Teorier om antisocialt beteende

Vi kommer här att behandla fyra teorier om antisocialt beteende, som ger en kort genomgång och en teoretisk grund att stå på.

Kognitiva teorier

I en utredning av Barn och Ungdoms Psykiatri (2003) (www.svls.se) kan vi läsa att inom kognitiv teori menas det, att personens omedelbara tolkning av en händelse så kallade automatiska tankar, utgör basen för de känslor och beteenden som uppstår i olika situationer. Individens ofta omedvetna antaganden om verkligheten avgör hur upplevelser tolkas och vid antisocialt beteende förekommer ofta olika former av "kognitiv förvrängningar". Bristande framgång med antisocialt beteende i kombination med impulsivt antisocialt eller aggressivt beteende, gör att individen får upprepade erfarenheter av att omgivningen avvisar eller bestraffar. Sådana erfarenheter gör att världen ofta riskerar uppfattas som fientlig och att personer förväntar sig att andra ska behandla honom/henne illa. Detta i sin tur förstärker destruktiva och antisociala förhållningssätt och problemet vidmakthålls.

Inlärningspsykologiska teorier

Vidare står det i BUP:s utredning (2003) att inom inlärningspsykologiska teorier betraktas allvarlig antisocialitet och aggressivitet primärt som inlärd beteenden, inlärd genom observationer, imitation, direkta upplevelse och övning. Föräldrar, andra vuxna och barn kan alla utgöra rollmodeller för aggressivt och utagerande beteende. Om ett barn utsätts för inkonsekventa föräldrastrategier präglade av irritation, släpphänthet eller överdriven stränghet och där värme och tillgivenhet är ovanliga, kan det aggressiva mönstret fortsätta genom att barnet svarar med att bråka och slåss. Barnet tar sedan med sig detta etablerade beteende till sociala miljöer. Enligt detta synsätt kommer allvaret i och frekvensen av aggressiva handlingar att öka om barnet eller ungdomen uppnår fördelar genom sitt beteende. Sådana fördelar kan vara att få sin vilja igenom i konflikter med dem i sin omgivning eller ökad respekt och popularitet bland andra barn.

Symbolisk interaktion

Sarnecki (2003) menar att den symboliska interaktionismen behandlar frågan om hur vår bild av oss själva utvecklas i symboliskt samspel med andra individer. Genom att överföra andras reaktioner på oss själva bygger vi steg för steg vår egen självbild. När andras bild av oss själva förändras och förmedlas till oss, förändras också vår egen självuppfattning, vilket är en process som pågår under hela livet. För ett avvikande beteende är symbolisk interaktion relevant när det gäller att svara på frågan om hur en individ utvecklar ett avvikande identitet/beteende. Utifrån en interaktionistisk utgångspunkt kan utvecklingen av ett avvikande identitet/beteende uppfattas som ett resultat av omgivningens negativa reaktioner på individen. Även hos Bergströms (2004), författare står att läsa om just detta hur samhällets syn på individen kan påverka ett avvikande beteende.

Stämplingsteorin

Bergström (2004) menar vidare att stämplingsteoretikerna anser att orsaker till ett avvikande beteende finns att söka hos det etablerade samhället och dess krav på individen. Stämplingsteoretikerna fokuserar alltså på betydelsen av omgivningens reaktioner på en avvikande handling och menar att individens självbild förändras och hans/hennes sociala möjligheter krymps. Stämplingsteoretisk inriktade forskare hävdar att samhällets reaktioner på antisociala handlingar i form av straff eller behandling långsiktigt kan leda till att individens självbild förändras, så att han/hon börjar uppfatta sig själv som kriminell eller avvikare och börjar bete sig där efter.

Sammanfattningsvis kan man säga att det finns teorier som hänvisar till individbundna faktorer som interagerar med sociala relationer samt teorier som hänvisar till den sociala miljön som barnet växer upp i. Vi vill dock understryka vikten av att det inte bara handlar om att betona arvet eller miljöns betydelse. Ett helhetsperspektiv behövs för att framgångsrikt kunna hjälpa ungdomar med beteendeproblem.

Egenskaper och beteende

Andersson (2002) ställer sig frågan vad det är som gör att vissa barn utvecklar ett antisocialt beteende som utmynnar i kriminallitet och missbruk. Utvecklingen från barn till vuxen sker i ett kontinuerligt samspel mellan biologiska, psykologiska och sociala faktorer. Vidare menar författaren att grundläggande riskfaktorer för en framtida antisocial utveckling kan finnas i ärftligt betingade egenskaper. Riskfaktorer kan också förekomma i barnets tidiga och omedelbara närmiljö, exempelvis i brister i föräldrarnas omsorg. I spelet mellan de biologiska och det miljöbetingade förutsättningarna socialiseras barnet och formar successivt personlighets- egenskaper och beteendemönster. När barnet som självständig individ börjar konfronteras med omgivande samhället, kan dessa egenskaper och beteendemönster utgöra allvarliga riskfaktorer för en antisocial utveckling. Taylor (2002), professor i neuropsykiatri, säger att i praktiken innebär impulsivitet vanligen ett beteende som strider mot normativa sociala regler och en aktivitets olämplighet som definieras ofta av sociala förväntningar.

Uppförandestörning (CD, Conduct Disorder/ODD, Oppositional Defiant Disorder)

BUP skriver i sin utredning (2003) (www.svl.se) att barn eller ungdomar med uppförandestörningar (CD) uppvisar ett upprepat och varaktigt mönster av beteenden som innefattar kränkning av andras grundläggande rättigheter, sociala normer och regler. Beteendena kan innefatta skadegörelse, bedrägligt beteende, snatterier, stölder, inbrott eller upprepade lögnen för att uppnå fördelar. Utvecklingsavvikelserna medför ofta att den unge uppfattas som elak, besvärlig, olydig, eller svårhanterlig av jämnåriga, vuxna och professionella. Vidare beskriver BUP att trottsyndrom som är en annan syndromdiagnos och beskriver beteendeproblem hos barn med mindre uttalade problem än de med uppförandestörning. Trottsyndrom (ODD) innebär ett stabilt, problematiskt mönster av fientligt och trotsigt beteende som tagit sig i uttryck i aggressionsutbrott, återkommande gräl, trots mot rimliga krav eller regler eller att ofta skylla på andra för egna misstag eller dåligt uppförande. Även om uppförandestörning är en ganska oenhetlig diagnos så betecknas den här sortens beteendemönster som den kanske mest allvarliga och tidiga riskfaktorn med avseende på en senare kriminalitet eller missbruks utveckling.

Uppmärksamhetsstörningar

Andersson (2002) menar att en annan form av tidiga signaler när det gäller att ligga i riskzonen för en utveckling av ett antisocialt beteende är uppmärksamhetsstörningar, ofta kombinerade med hyperaktivitet. Det gäller barn som redan tidigt har koncentrations-svårigheter, som har svårt att sitta stilla, är rastlösa, impulsiva och ofta stör och avbryter. De har svårt att samla sig till den grad av uppmärksamhet och självkontroll som krävs i social samvaro, såväl i samspel med föräldrar och andra vuxna som i fri lek med andra barn. Beteendemönster av det här slaget definieras som begreppet ADHD (Attentional, Deficit, Hyperactivity, Disorder) och DAMP (Deficits, in Attention, Motor, Control, and Perception). Farrington och Coid (2003) anser att de viktigaste dragen hos en ung person som har AD/HD är överaktivitet, impulsivitet, uppmärksamhetsstörningar. De vill även påpeka att de här viktiga aspekterna om AD/HD är en av de utlösande faktorerna för ett antisocialt beteende. Författarna menar vidare att de även sett i ett flertal undersökningar att det kunnat påvisa att ungdomar som har AD/HD ökar risken för en antisocial utveckling i äldre år.

Kognitiva störningar

Andersson (2002) menar att barn som är sena eller på annat sätt visar problem gällande språk- och talutveckling, inlärningsförmåga, begåvning eller som har svårt att ta till sig, tolka och adekvat reagera på information och bemötande från omgivningen, löper ökad risk för antisocial utveckling. För barn som redan i förskoleåldern uppvisar svårigheter av det här slaget blir problemen ofta värre under låg och mellanstadiet. Stattin (1993), professor i psykologi skriver att i skolan har det påvisats att barn som är utagerande, överaktiva och aggressiva, trotsiga och odisciplinerade i hemmet löper en större risk att få framtida antisociala besvär än andra barn. Stattin skriver vidare att i skolan kan observeras att anpassningssvårigheter och låga prestationer är en riskfaktor och att det är vanligt att andra ”normala” barn inte vill vara med dessa barn på grund av att de upplevs som bråkiga och som översittare. Barn med beteendeproblem närmar sig också avvikargruppen som liknar dem själva. Stattin menar även att i tonåren förstärks svårigheterna bland dem som haft en tidigare historia av yttre beteendeproblem.

BUP (www.svl.se) menar på att så kallade specifika inlärningsstörningar som läs- och skrivsvårigheter har omtalats som en möjlig riskfaktor för antisocialt utagerande. Troligen är det sambandet med tidig uppförandestörning som föranlett detta. BUP skriver att i en välgjord longitudinell undersökning fanns inget oberoende samband mellan läs- och skrivsvårigheter och senare kriminalitet när man kontrollerat vilka riskfaktorer som har betydelse för båda tillstånden. Det är troligen läs- och skrivsvårigheternas koppling till andra riskfaktorer som också har betydelse för förhöjd risk för utagerande, som lett till att de oftare förekommer bland unga kriminella. På detta sätt kan också läs- och skrivsvårigheter ha kommit att uppfattas som en oberoende riskfaktor till fortsatt kriminalitet.

Emotionella störningar

En viktig egenskap som formas tidigt är enligt Andersson (2002) barnets förmåga att knyta an känslomässigt till andra människor. Denna egenskap är grundläggande för att senare kunna känna trygghet, empati och tillit i relationen med andra människor och för att kunna utveckla varaktiga och känslomässiga sociala band.

Personlighetsstörningar

I BUP:s utredning (2003) (www.svl.se) nämns det att det undviks att diagnostisera personlighetsstörningar i tonåren eftersom denna definition kräver ett varaktigt, icke flexibelt

och generaliserat mönster av upplevelser och beteenden som innefattar störningar av kognition, affekter, mellanmänniskt samspel eller impuls kontroll. Antisociala personlighetsstörningar är vanliga bland etablerade vuxna kriminella och kan sägas stämma väl överens med en genomgripande kriminell livsstil, karakteriserad av upprepade normöverträdelser och brottsliga handlingar av många olika slag.

Aggressivitet

BUP (2003) (www.svls.se) anser att det är viktigt att skilja ilska och vrede från aggressivitet. Ilska och vrede är affekter med biologisk grund. Ett aggressivt beteende karakteriseras av att någon eller något avsiktligt skadas psykiskt eller fysiskt och även att egendom kan förstöras. Ett aggressivt beteende behöver emellertid inte enbart vara av ondo. Aggressivitet är vanligt bland barn, särskilt bland pojkar. Studier visar dock att en majoritet av alla barn lär sig socialt acceptabla former för sin aggressivitet vid tre års ålder. Enstaka tillfällen av övergående aggressivt beteende under uppväxten kan vara utlöst av befogat, positiv vrede eller ilska som ofta är utvecklingsfrämjande. Det är dock viktigt att uppmärksamma de barn som efter tre års ålder lätt reagerar med aggressivitet, verbalt eller fysiskt, eftersom ett sådant beteende riskerar att permanentas och anta socialt oacceptabla former. Aggressivitet sägs vara instrumentell när en person på ett relativt planerat och kontrollerat sätt använder sig av den i syfte att nå fördelar som kontroll, makt, materiella vinster eller sex. Den affektiva, emotionella eller reaktiva aggressiviteten utgår däremot oftast från en (inte alltid medveten) känsla. Dess huvudsakliga syfte är istället att uttrycka vrede, frustration eller förtvivlan. Den instrumentella aggressiviteten är ofta kalkylerande medan den emotionella är oplanerad, explosionsartad och impulspräglad. Den vanligaste är dock en kombination, det vill säga att aggressivitet oftast vare sig är renodlad instrumentell eller reaktiv. Det kan sägas att barnets tidiga personlighetsegenskaper och beteendemönster ger kanske de tydligaste signalerna om att en illavarslande utveckling kan vara att vänta.

Ärftliga faktorer

Bergström (2004) skriver att frågan om det finns ärftliga komponenter som kan förklara kriminalitet har alltid varit en tvistefråga i den kriminologiska debatten. Det som menas med resonemanget om ärftlighet, är inte att vi ärver kriminalitet eller missbruk i direkt mening. Frågan är i stället om det finns personliga drag och egenskaper som är ärftliga och som ökar risken för kriminalitet och missbruk. Om alkoholens och narkotikans ärftlighet har det forskats mycket och det är idag klarlagt att genetiska anlag har betydelse för kemiskt beroende. Det finns en del forskare som hävdar att kriminellt beteende beror på en rubbning i serotoninhalten i hjärnan. De flesta andra forskare vill inte betona en enskild faktor utan framhåller olika biologiska faktorer. Angående rubbningen av serotoninhalten finns studier som påvisar en koppling mellan aggressivitet och våldsbrott. Vidare betonar Bergström att vad som fortfarande inte kändes till är vilka de biologiska faktorerna är och hur de samverkar. En del av denna ärftlighet har att göra med toleransen av alkohol. Andra ärftliga faktorer handlar om det som benämns som *sensationssökande*. Det som benämns då är enzymet MAO som hos individer med låga halter tycks få honom/henne att söka sensationer, upplevelser och stimulans i högre grad än hos andra individer med normal MAO-halt. Lichtenstein (2004), docent i genetisk epidemiologi finns även att läsa om MAO-haltens betydelse för att söka upplevelser och stimulans på högre nivåer. Vissa studier bekräftar att sensationssökande är en viktig faktor i fråga om kriminellt beteende, den kriminelle tröttnar i större utsträckning på återkommande händelseförlopp och snabbt söker sig nya intryck. Ärftliga anlag handlar inte bara om sensationssökande utan vi ärver också vissa personliga egenskaper.

Bergström (2004) hänvisar till den amerikanske återfallsterapeuten Terence Gorski som gjort en indelning i fyra personlighetsskalor.

Aktiv - passiv

Oberoende - beroende

Inåtvänd - utåtriktad

Förnuftsstyrd - känslostyrd

Aktiv - passiv: Aktiva människor har hög energi. De sprider energi och kraft till sin omgivning. De passiva är beroende av andras energi och behöver sättas igång. De antisociala tenderar att vara aktiva, högenergiska människor.

Oberoende - beroende: Den oberoende litar till sig själv och vill stå på egna ben. Den beroende vill ha någon att luta sig mot. De antisociala personerna tenderar att vilja vara extremt oberoende.

Inåtvänd - utåtriktad: den inåtvände föredrar att leva i sin egen värld, med sina fantasier,, tankar och känslor. Den utåtriktade är mer inriktad på kontakten med andra människor och intresset för föremål. De kan ha svårt för att stanna upp och hantera känsloupplevelser och de mår ofta bäst av att vara engagerade i det som händer utanför dem själva och tenderar att fly ifrån sina inre upplevelser genom att engagera sig ytterligare i yttre aktiviteter. Antisociala personer tenderar att vara utåtriktade och vill kontrollera människor och situationer.

Förnuftsstyrd - känslostyrd: Den förnuftsstyre personen är bra på att se mönster och principer bakom ett skeende. Han vill förstå hur saker fungerar och handlar eftertänksamt. En känslostyrd människa är däremot mera intresserad av intensiva upplevelser utan att fråga sig vad som ligger bakom eller vad som kommer att hända. De funderar inte så mycket, utan handlar. Den antisociala personen är i första hand en känslostyrd människa som vill ha intensiva upplevelser utan att behöva grubbla över konsekvenserna.

Bergström (2004) påvisar även att förutom ovanstående personlighetstyper som till viss del hänger samman med vårt arv så finn följande egenskaper som kan ha ärftliga orsaker och som kan göra oss benägna att utveckla en antisocial livsstil.

Sensations- och spänningssökande innebär att personerna föredrar spännande och upphetsande aktiviteter som ger en adrenalinkick. Man blir lätt uttråkad.

Låg impuls kontroll innebär att personerna överreagerar på intryck och har svårt att motstå skadliga impulser.

Föredrar konkret tänkande och har svårt med abstrakta och symboliska resonemang. Den som har dessa egenskaper har svårt att hantera och resonera om sådant som man inte kan se och ta på.

Okänslighet för andra innebär at personerna ser människor som föremål, att de är självcentrerad och har svårt att sätta sig in i andra människors känsloliv.

Ett annat område som Bergström (2004) studerat är tolkningen och hanteringen av sinnesuttryck. Denna process är i stort sett automatisk och oberoende av intelligens. Denna funktion är inblandad då det gäller att tolka omgivningen, bland annat ansiktsuttryck och icke-verbala signaler. Flera studier har visat att barn med beteendestörningar var mer benägna än andra barn att tolka in fientliga avsikter hos andra i svårtolkade situationer. Följande beteenden hos barn har dessutom i varierande grad visat sig ha samband med framtida kriminalitet:

Självupptagenhet

Onormalt svårt för sin ålder att se verkligheten genom andras ögon
Moralisk omognad
Låg verbal intelligens
Tendens till utåtriktad problemlösning snarare än inåtvänd
Tidiga beteendeproblem (de ljuger, stjälar, röker, dricker alkohol i ung ålder)

Det är alltså så att gener påverkar benägenhet för emotioner och tankeprocesser – och därmed ökar sannolikheten för att antisocialt beteende. Om en sådan handling kommer att utföras beror på den sociala situationen som till exempel miljö, beteendemönster och socialposition. Lichtenstein (2002) menar att såväl arv som miljö har betydelse för såväl antisocialt beteende som för dess utveckling från barndom till tonår tyder hans studie på att arvet är viktigare för flickor, medan den gemensamma miljön är viktigare för pojkar.

Uppväxtmiljö

Bergström (2004) skriver att när det gäller de villkor under vilka en människa växer upp måste man skilja på personvillkor och situationsvillkor. De personliga variablerna som kan ha samband med antisocial utveckling utgörs av arv, intelligens, temperament, ålder och kön. De sociala villkoren handlar om miljön kring individen. Här tittar man på social gruppstillhörighet, drogberoende, påverkan av mediavåld, familjerelationer, skolgång osv. Idag talas det om samspelet som äger rum inom dessa tre områden: det biologiska, sociala och psykologiska. Vi gör våra egna tolkningar av situationer beroende på vår bakgrund, analysförmåga och sinnesstämning. Sambandet mellan individens uppväxt och hans möjligheter att fatta beslut finns format i dennes tankevärld. Vårt tankemönster formas under vår barndom och vår tonårstid.

Andersson (2002) menar att egenskaper hos föräldrarna och deras förmåga till omsorg är viktiga faktorer i den socialisationsprocess som formar barnets utveckling. Likväl är föräldrarnas uppfostringsmetoder och förmåga att skapa känslomässig, trygg och tillitsfull relation till barnet viktig och kan bidra till att kompensera för ogynnsamma genetiska/biologiska förutsättningar. En omfattande forskning har påvisat en mängd förhållanden hos föräldrarna som kan kopplas samman med en ökad risk för antisocial utveckling hos barnen. Ofta påpekas att risken för den negativa utvecklingen ökar med antalet familjerelaterade stressfaktorer som barnet exponeras för. Till en viss del kan ärftliga faktorer som missbruk och psykisk sjukdom hos föräldrarna spela in, men han menar att det ofta torde handla om att föräldrarna som själva har en besvärlig psykosocial situation också har svårt att på ett ansvarsfullt sätt sörja för barnets fysiska, psykiska, sociala hälsa och utveckling. Föräldrarnas förhållningssätt till barnen fungerar ofta som länk mellan andra riskfaktorer och barnets utveckling. I de fall där samspelet mellan förälder och barn fungerar på ett bra sätt kan det vara av mindre betydelse för barnets utveckling om familjen bor i ett socioekonomiskt mindre välbeställt område, om vårdnadshavaren är en ensamstående tonårsförälder eller dylikt.

Arv och tidig start i livet

Syftet här är att lägga grunden för en teori om antisocialt beteende och då kommer vi inte ifrån att vi måste ha en uppfattning om hur alla människor blir den de är. Enligt Bergström (2004) har alla levande organismer en instinkt att försöka överleva. För tänkande varelser som kan se sig själva som skilda från omvärlden, det vill säga barn från 18 månaders ålder, yttrar sig detta hot som en existentiell rädsla - en rädsla för att dö, att inte klara av livet och en, i

början omedveten strategi att styra mot vissa mål och undvika andra – allt för att skapa trygghet. Dessa mål, eller livsuppgifter är: Tillhörighet, Förutsägbarhet och Status:

Tillhörighet: vi har lärt oss att skydda vår överlevnad genom att ansluta oss till grupper med likasinnade, att känna att vi behärskar situationen. Vi har ett grundläggande behov av tillhörighet och tidiga sociala band är grundläggande för vår överlevnad.

Förutsägbarhet: det är viktigt att man kan förutse andras handlingar. För att behärska livet måste vi kunna ana vad som sker och vad som kommer att ske.

Status: inom gruppen förstärker ens identitet och förstärker ens chans att överleva.

Tidigt samspel

Bergström (2004) skriver att samspelet mellan barnet och omgivningen handlar i tidiga år om att hantera och sortera sinnesintryck. Vi har då att göra med faktorer som är ärftliga som aktivitetsnivå, temperament, vakenhetsgrad och hormonnivåer. Det har i olika studier visat sig att det finns skillnader i det autonoma nervsystemet mellan vissa vuxna kriminella och icke kriminella. Det är också påvisat skillnader i vakenhetsgrad och inlärningsförmåga. Till en början handlar det om att få en kroppsuppfattning och att uppfatta sig själv som en individ. Kroppsuppfattningen är en del i utvecklingen av individens självbild.

Gemensam uppmärksamhet

Undersökningar av samspelet mellan mor och barn har ofta handlat om hur modern agerar. Bergström (2004) menar att vi idag vet att kommunikationen går åt båda hållen och att barnets personlighet också spelar in. Gemensam uppmärksamhet handlar om hur barnet samspekar med en annan vuxen – ett samspel som kan uppmärksamma från ett års ålder. Forskningen talar mycket för att denna uppmärksamhet och samspel har betydelse för utvecklingen av sociala referensramar, språk och förmågan till perspektiv.

Sociala referenser och tillit

Bergström (2004) skriver vidare att inom det sociala området handlar det om hur barnet lär sig att lita på någon utomstående, binda sig till och tycka om sin vårdnadshavare. I ett senare skede handlar det om hur tilliten till omvärlden byggs upp, det är viktigt att som barn få en positiv självbild. Mycket har skrivits om och forskats på detta område. Hur uppfattar barnet tillgivenhet? Vad betyder tillgivenhet för en vuxen människa? Vad händer om barnet förlorar tillgivenheten till vuxna? Hur mäts tillgivenhet eller bindningen mellan barnet och föräldern? Det är inte alldeles enkelt att forska på detta område. I de studier som gjorts kring relationen barn och föräldrar har det koncentrerats på vissa utvalda beteenden som är utmärkande för en frisk relation. Det som har observerat är leende, gråt vid separation, nyfikenhet och reaktionsmönster i samband med främmande och okända situationer. Några exakta resultat som ger entydiga svar har varit svåra att få. Fortsättningsvis skriver författaren att forskarna är relativt överens om att bandet mellan barn och föräldrar och tillgivenhet har stor betydelse, men forskarna är oense om detta band uppstår vid en speciell ålder eller om det är en pågående process under hela uppväxten. Vad som har kunnat konstatera är att det finns faktorer som stör denna process: moderns intag av alkohol under graviditeten, låg födelsevikt, ihärdigt gråtande och rädsla. Dessa är alla faktorer som har visat sig ha negativ inverkan för en positiv bindning och tillit ska växa fram.

Trauma, utsatthet och stressfullt klimat

Andersson (2002) skriver att händelser som av barnet uppfattas som traumatiska är sådana där barnet upplevt, bevittnat eller konfronterats med en händelse innehållande död, allvarlig skada/hot mot egen eller andras integritet. I samband med denna upplevelse reagerar barnet med intensiv rädsla, hjälplöshet eller skräck. Många barn uppvisar även ett desorganiserat eller ett agiterat beteende. Barn som varit med om traumatiska händelser försöker förminska eller försvaga upplevelsen av traumat genom att upprepa händelsen i leken, tankarna och beskrivningarna. Barn i åldern 6-11 år uppfattar verkliga hot men kan ännu inte rationalisera dessa rädslor till en abstrakt nivå. De kan inte heller kanalisera hoten på ett logiskt sätt, vilket ger stark ångest. Åldern 8-12 år betraktas som den mest sårbara tiden för katastrofsituationer. Författaren menar att i samband med svåra upplevelser kan de uppvisa somatiska symtom, huvudvärk, rädsla för skador, fobiska besvär, sömnstörningar, ångest, nervositet, relationsproblem, enures (kissa på sig), enkopres (bajsa på sig), traumarelaterade fobier och nedsatt skolintresse. Slutligen tonåringen som ofta uppvisar rädsla för kroppsskada och kan känna hot mot välbefinnande. De stressreaktioner de uppvisar kan också visa sig genom depression med isoleringstendens, tillbakadragenhet, sömnstörningar och asocialitet. Ofta förekommer försummelse i kombination med fysisk och/eller sexuell misshandel, men få studier belyser själva effekten av emotionell försummelse och utvecklingen av denna. Uppföljningsstudier har dock visat att försummade barn tycks bli mer tillbakadragna, ouppmärksamma och prestera dåligt i skolan. Forskare har funnit att tidiga erfarenheter av otrygg anknytning bidrar till hur individer relaterar fortsättningsvis i livet. Vidare skriver Andersson (2002) att barn antas ha olika strategier för anpassning till hot. Några barn uppvisar ett överspant beteende medan andra uppvisar ett mer inbundet beteende. Hos barn som blivit hotade finns det ofta en avvisande hållning. De kan ofta uppfattas som viljestarka och kontrollerade barn. I stället för att förstå att barnets beteende är relaterat till hot, svarar ofta de vuxna med att bli arga på barnet och mera krävande, vilket i sin tur leder till att barnet känner sig ännu mera hotad och faller in i en attackerande hållning.

Sammanfattningsvis kan det sägas att sambandet mellan individens uppväxt och hans möjligheter att fatta beslut finns format i dennes tankevärld. Vårt tankemönster formas i interaktion mellan individen och dennes omgivning under vår barndom och vår tonårstid.

Familjebakgrund

Andersson (2002) menar att i många studier som har gjorts kring hur familjesituationen kan påverka en ung människa att utveckla ett antisocialt beteende återfinns dessa faktorer:

Föräldrarnas förhållningssätt

Enligt Bergström (2004) finns det ett uttalat samband mellan antisocialt beteende och föräldrars negativa eller avvisande hållning. Vilket även Andersson (2002) instämmer och menar att den faktor som är viktig och är av stor betydelse, som ofta fungerar som en länk mellan andra riskfaktorer och barnets utveckling, är föräldrarnas förmåga att utveckla en positiv känslomässig relation till barnet. Stattin (1993) menar att föräldrarna ska bygga en god relation till barnet, empiriska studier har ofta visat att antisociala ungdomar har svaga föräldraband, föräldrar som ägnar barnen lite tid, saknar varma och tillitsfulla föräldrarelationer, saknar familjesammanhållning, föräldrarnas bristande omsorgsförmåga samt saknar stöd och uppmuntran från föräldrarna. Även i BUP: s utredning kan vi se ett samband mellan antisocialt beteende och bristande sociala band (se tabell 1.) Andersson (2002) hänvisar till undersökningar som pekar på att den värme som föräldrar visar gentemot

barnet är en viktig faktor som förklarar varför barnet berättar om sitt liv utanför hemmet. Barn berättar gärna om sig själv och om sitt liv utanför familjen i ett hem där föräldrarna är varma, berömmar utan någon speciell orsak, visar med ord och gester att de tycker om barnet, gör små saker som får barnet att känna sig speciell, visar hur stolta de är över barnet, oftast tar fram de positiva och sällan de negativa sakerna barnet gör. Generellt tycks föräldrars värme öppna kommunikationerna gentemot barnet. Vidare skriver han att kopplingen mellan föräldrarnas förhållningssätt till barnet och barnets utveckling emellertid inte är enkelriktad. Det är inte enbart föräldrarna som påverkar barnet, utan barnets temperament och beteende påverkar också föräldrarnas förhållningssätt. Detta kan i sin tur spela in och påverka det kontinuerliga samspelet mellan barn och föräldrar i denna socialisationsprocess. En ökad förståelse för hur dessa fenomen samspelar över tid kan bidra till bättre förutsättningar för föräldrarna att möta barnet utifrån hans/hennes förutsättningar och kan därigenom kompensera för en ogynnsam genetisk disposition. Framgångsrika metoder att stödja föräldrar i sin roll som fostrare har redovisats av flera forskare. Bergström (2004) skriver vidare att även om det finns ett samband mellan mamma och barn, så var sambandet tydligare mellan pappan och barnet. Brottsligheten var högst hos de barn och ungdomar som hade likgiltiga, oengagerade eller försumbara fäder. Det kan även noteras, att nio av tio kriminella var den enda personen i sin respektive familj som blivit kriminella.

Föräldrarnas uppfostringsmetod

Enligt Bergström (2004) så finns det ett stort antal studier om uppfostran, i dessa har det försökts att klassificera olika uppfostringsmetoder och se samband med framtida kriminalitet. Resultatet är entydiga, oavsett hur de olika uppfostringsmetoderna beskrivs. De visar att en lynnig eller slapp uppfostran har samband med kriminalitet. Det betyder dock inte att brottslighet bara beror på familjen, utan att det är en av många variabler och brottslighet återfinns även i familjer som inte uppvisar en slapp eller lynnig uppfostring av sina barn. Andersson (2002) skriver att allt för stora brister i föräldrarnas förmåga vad gällande balans och konsekvens i uppfostran utan hot och våld, att utöva tillsyn över var barnen är, vad de gör och med vilka, samt förmågan till konstruktiv konflikthantering kan ofta bidra till utvecklingen av personlighetsdrag och beteendemönster som medför en ökad risk för problem och antisocial utveckling. När barnet börjar konfronteras med kamrater, skola och omvärlden i övrigt. Detta särskilt om föräldrarna samtidigt är avvisande, brister i förmåga att skapa god känslomässig kontakt, ägnar barnen för lite tid och engagemang när det gäller att förmedla och uppmuntra sociala värderingar, attityder och beteenden. Stattin (1993) påpekar att det är viktigt att föräldrarna ska bygga en fungerande struktur i hemmet (social control). Forskning har visat att antisociala ungdomar oftare än andra saknar interna kontrollmekanismer därför att det finns en oklar yttre struktur. De saknar klara normer och regler i hemmet och lever ofta i en desorganiserad social hemmiljö.

Föräldrars frånvaro

Bergström (2004) menar att det finns ett samband mellan splittrade hem och brottslighet. Ett flertal studier visar att det är avgörande när separationen inträffar. Sambandet är starkast om separationen äger rum när barnet är 6-8-årsåldern. Det spelar också roll hur förlusten av förälder har skett. Blir barnet direkt övergivet av föräldrarna har det ett starkt samband till att barnet utvecklar kriminalitet. Det gäller dock inte vid förälders död eller sjuklighet. Skilsmässa i sig är dock ingen orsaksfaktor, utan en ökad risk för antisocial utveckling kan i första hand hänföras till slitningar och bråk i familjen och inte till skilsmässan i sig.

Övergrepp inom familjen

Bergström tar upp att det finns studier som visar att barn som utsatts för övergrepp, främst i form av misshandel, själva har en ökad tendens att som vuxen använda våld. Det finns också ett samband mellan att vara utsatt för fysiskt misshandel som barn och att som vuxen begå sexuella övergrepp. I en studie av ett tusental kriminella visade det sig att 28 procent hade varit utsatta för sexuella övergrepp som barn, vilket är klart högre än i normalbefolkningen.

Social relationer

Andersson (2002) menar att redan tidigt och successivt i allt högre grad, formas barnets personlighet, sociala förmågor och beteendemönster i interaktion mellan barnet och andra vuxna samt, inte minst i interaktion med kamraterna. Under en viss period är kamraterna en viktig referensgrupp i den unges utveckling av attityder, värderingar och beteenden. Kopplingen mellan antisocialt beteende och antisociala kamrater kan se olika ut för olika grupper av ungdomar. När det gäller så kallade late starters, det vill säga ungdomar som vanligtvis börjar sent med brott och annat antisocialt beteende, och dessutom vanligtvis återgår till ett socialt och laglydigt leverne efter en turbulent tonårsperiod, förefaller samröre med antisociala kamrater i tonåren vara en viktig orsaksfaktor för utvecklingen av antisocialt beteende. Denna grupp ungdomar kännetecknas vanligtvis inte av några speciella problem under barndomen, inte heller vad gällande kamratrelationer. De är även under denna period väl omtyckta bland jämnåriga, trots ett mycket omfattande antisocialt beteendemönster. Fortsättningsvis menar författaren att för early starters, den grupp som tidigt uppvisar kriminalitet och annat antisocialt beteende och som i hög utsträckning karaktäriseras av en problemfylld barndom, ter sig bilden annorlunda. Deras uppväxt har ofta sin utgångspunkt i föräldrarnas bristande omsorgs och uppfostringsmetoder som i sin tur formar bristande sociala färdigheter hos barnet. Barnet kommer härigenom att uppvisa ett avvikande beteendemönster i den sociala interaktionen med andra barn vilket framkallar konflikter och avståndstagande. Detta i sin tur förstärker problematiken och hänvisar barnet till umgänge med likasinnade. Att det finns en påtaglig koppling mellan att tidigt bli avvisad av kamraterna och senare utveckling av antisocialt beteende har påpekats av flera forskare. Även Bergström (2004) menar att det finns ett klart samband mellan kriminalitet och umgänge med kriminella kamrater. Många forskare hävdar efter undersökningar att grupptillhörighet är det starkaste och mest betydelsefulla faktorn. Det har diskuterats vad som kommer först, brottsligheten, som gör att individen drar till sig likasinnade eller kamraterna som gör att de lär upp sig i brottslighet. Vissa studier, särskilt Brendgren och Vittaro (1998), talar för att det inte i första hand är så att individen söker sig till likasinnade utan att de av andra skäl (låg självförtroende, utanförskap och dåliga föräldrelationer) söker sig till brottsliga kamrater som sedan utövar inflytande. Den faktor som har störst samband med återfall är enligt vissa studier, fortsatt umgänge med kriminella kamrater.

Tabell 1. <i>Risikfaktorer för allvarliga antisociala beteende bland barn och unga*</i>		
	<i>Barn</i>	<i>Unga</i>
Tidigare antisocialt beteende	.38	.26
Bristande sociala band (få prosociala aktiviteter, avvisad)	.15	.39
Antisociala kamrater	.04	.37
Alkohol- eller drogmissbruk	.30	.06
Manligt kön	.26	.19
Aggressivitet	.21	.19
Föräldrar antisociala eller med egna psykiska problem	.23	.16
Psykologiska problem	.15	.19
Socioekonomisk status	.24	.10
Dåliga föräldra- barnrelationer	.15	.19
Negativ attityd/svag prestation i skolan	.13	.19
Uppförandestört beteende	.13	.12
Etnicitet	.20	.04
Undergenomsnittlig begåvning	.12	.11
Tidigare våldsamt antisocialt beteende	-	.14

- Tabellen är baserad på Lipsey och Derzons (1998) metaanalys av risk- och skyddsfaktorer bland barn 6-11 år respektive 12-14 år, oftast pojkar/män, inte tidigare kända för antisocialt beteende, och våldsamt eller allvarligt antisocialitet vid 15-25 år.
- Styrkan på sambanden mellan riskfaktorerna och utfallet uttrycks i Pearson. Ett resultat större än .30 brukar betraktas som ett starkt samband, medan .10 eller lägre betraktas som obetydligt. (BUP:s utredning 2003-05-30 sidan 19 nedladdat 2004-11-19)

Skolan

Tillsammans med familj och kamrater kan skolan ofta ses som en av de mest betydelsefulla socialisationsfaktorn i den unges utveckling från barn till vuxen. Andersson (2002) menar att något som står helt klart är att många beteendemönster som visas i skolan har starka samband med antisocialt beteende. Kännetecknen som dåliga betyg, bristande skolmotivation, låga studieambitioner, låg skoltrivsel, täta skolbyten, sociala anpassningssvårigheter, skolk, avhopp från skolan, ointresse för yrke och framtid med mera har i upprepade studier visats vara förknippat med exempelvis kriminalitet, tidiga och avancerade alkoholvanor och narkotikamissbruk. Vad som också framkommit är att vissa elever i vissa skolor uppvisar mer antisocialt beteende än elever i andra skolor. Andersson (2002) menar då att det är en viktig fråga i vilken utsträckning dessa fenomen beror på egenskaper och sociala förhållanden som karaktäriserar barnen redan när de kommer till skolan och i vilken utsträckning skolmiljön i sig bidrar till utvecklingen av antisocialt beteende. Resultatet från såväl internationella som svenska studier tyder på att det i första hand är de egenskaper och bakgrundsförhållanden som barnen bär med sig när de kommer till skolan som ligger till grund för utvecklingen av antisocialt beteende. Skolmiljön i sig förefaller spela en mer underordnad, men dock inte obetydlig roll. Enligt Bergström (2004) har många unga kriminella redan problem i ett tidigt skede av skolan. Dessa problem beror inte på bristande intellektuell förmåga, utan handlar oftare om koncentrationssvårigheter, bristande initiativförmåga och ansvarslöshet. Den rastlöshet och oro som många barn uppvisar under skoltiden kan vara symptom på framtida problem. Men det kan också vara ett uttryck för en mera grundläggande problematik och att problemen i skolan inte är orsaken. Vad som dock är klarlagt är att skolan har svårt att hantera

dessa ungdomar. De går i större utsträckning i specialundervisning jämfört med sina jämnåriga kamrater, skolkar oftare och har svårt att anpassa sig till skolans krav. Det är dock intressant att notera att lärares bedömning av elevens framtida risk för kriminalitet har visat sig vara väl så hållbara som många av de andra bästa bedömningsinstrument som finns att tillgå. Det tycks som om tecken på framtida problem syns väldigt tydligt i skolan.

Skyddsfaktorer

I BUP: s utredning kan (www.svls.se) de läsas om att skyddsfaktorer är viktiga för god utveckling och består av individfaktorer som lugnt temperament, gott självförtroende, empatisk förmåga, engagemang i sociala intressen samt flexibilitet vid hantering av svårigheter. Andra skyddsfaktorer finns i familjen till exempel en klar struktur med god relation mellan barnet och åtminstone en förälder, samt tydliga roller och familjeregler. En annan skyddsfaktor kan vara att i sin närmiljö andra viktiga vuxna som barnet kan lita på. Andersson (2002) skriver att de kan vara aktuellt för barn i riskzonen att komma till en stödfamilj, eftersom att just detta kan vara en vägande faktor som avvisar det antisociala beteendet. Balansen mellan riskfaktorer och skyddsfaktorer är mycket smal. Begreppet ”känsla av sammanhang” eller KASAM är en annan livsviktig skyddsfaktor för psykisk hälsa. KASAM är en livshållning som innebär att individen kan möta stress och kris med en förmåga att göra situationen begriplig, mobilisera resurser hos sig själv eller i sitt sociala nätverk och upplever motivation och tillit till sin förmåga att lösa problemet.

I samhället finns utformade tvångslagar att tillämpa när barn och/eller vuxna bedöms oförmögna att själva ta ansvar och bestämma över sitt liv. Några av dessa tvångslagar har vi kommit i kontakt med under våra intervjuer, dessa lagar definieras i boken Socialtjänstens begrepp av Melin (1999), jur.kand.

Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU). LVU kan användas i vissa situationer när det inte går att få samtycke till den vård som bedöms nödvändig för att den unge inte ska riskera att skadas i sin hälsa eller utveckling. Vård med stöd av lagen lämnas i två huvudfall:

- De så kallade miljöfallen – 2 § LVU, kan ett barn på grund av olika missförhållanden i hemmet omhändertas för vård.
- De så kallade beteendefallen 3 § LVU, för en ung person som på grund av sitt beteende löper en påtaglig risk att skada sin hälsa eller utveckling.

LVU 12 §: för vård av unga som behöver stå under särskilt noggrann tillsyn ska det finnas särskilda ungdoms hem. De så kallade paragraf 12-hemmen, ett slags ungdomsfängelser, kan man hamna om man döms enligt LVU.

Lag om Vård av Missbrukare i vissa fall (LVM). Avsikten med lagen är att genom ett kortvarigt ingripande göra det möjligt att påverka missbrukare att i frivilliga former genomgå sådan vård och behandling som bedöms som adekvat i det enskilda fallet. Socialnämnden har ansvaret för att utredningen genomförs och skall sedan ansöka om tvångsvård hos länsrätten om det bedöms finnas skäl för sådant ingripande.

”LVM 4 §: tvångsvård skall beslutas, om någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk och vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller på något annat sätt och han till följd av missbruket

1. utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,

2. *löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller*
3. *kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.” (citrat sid 80)*

Lag om psykiatrisk tvångsvård (LPT). Tvångsvård får ges om patienten:

- lider av en allvarlig psykisk störning
- på grund av sitt psykiska tillstånd och sina personliga förhållanden i övrigt har ett oundgängligt behov av psykiatrisk vård som inte kan tillgodoses på annat sätt än genom att patienten är intagen på en sjukvårdsinrättning för heldygnsvård.
- motsätter sig sådan vård som sägs ovan eller till följd av sitt psykiska tillstånd uppenbart saknar förmåga att ge uttryck för ett grundat ställningstagande.

Exempel på tillstånd: Svårare tillstånd vid alkoholism såsom delirium tremens, alkoholpsykos, narkotikapsykoser, abstinens med psykotiska symtom, missbruk i kombination med psykos.

Syfte

Vårt examensarbete är en fallstudie om hur yttre uppväxtvillkor påverkar utvecklingen av antisocialt beteende som utmynnar i kriminalitet och missbruk. För vårt syfte blir alltså följande fråga viktig; att ta reda på vilka riskfaktorer fanns i de intervjuades personernas liv?

Metod

I detta kapitel redovisar vi de val som gjorts som gäller undersökningsansats, datainsamlingsmetoder. Vi beskriver även urvalet av försökspersoner samt genomförandet av arbetet.

Vi har valt att genomföra en kvalitativ undersökning som innebär att vi genom intervjuer vill klarlägga hur undersökningspersonernas yttre uppväxtmiljö påverkat utvecklingen av ett antisocialt beteende. Stöd för vårt metodval har vi hos Patel och Davidson (2003) som anser att kvalitativa undersökningar i jämförelse med kvantitativa undersökningar kan ge en annan och djupare kunskap om ämnet. Vidare menar författarna att syftet med en kvalitativ intervju är att upptäcka och identifiera egenskaper och beskaffenheten hos något, till exempel den intervjuades livsvärld eller uppfattning om något fenomen. Svenning (2003) menar på att den övergripande tanken är att exemplifiera. Med hjälp av exemplen kan det senare dras mer eller mindre långtgående slutsatser, allt efter den metodologiska bas man refererar till. Många stora forskningsresultat och dessutom generaliserande forskningsresultat har framkommit ur kvalitativa studier. Efter att ha tagit del av detta kände vi att kvalitativa intervjuer var ett bra metodval för vårt examensarbete.

Enligt Patel och Davidson (2003) betecknas en fallstudie som en undersökning på en mindre avgränsad grupp. En fallstudie är inriktad på detaljrikedom och mångsidighet, det vill säga att uppnå ett helhetsperspektiv. Fallstudier genomförs ofta i syfte att formulera hypoteser, utveckla teorier eller att illustrera. Fallstudien måste fokuseras, det vill säga avgränsas och inriktas på de aspekter som är relevanta med utgångspunkt från undersökningens syfte och teoretiska utgångspunkter. Vidare menar de att vid val av fall är det bra att studera ett typiskt fall som har hög representativitet eller studera ett avvikande fall exempelvis framgångsrika eller problematiska fall.

Kvale (1997) skriver att i en fallstudie kan undersökningen utforma en intervju som en berättelse. Själva intervjurapporten kan också ha formen av en berättelse som återger intervjupersonernas spontana historier. Vi har tagit del av just detta och då valt att använda oss av en berättande form när vi presenterar vårt resultat.

Informanterna är medvetet valda för att de har kännedom om fenomenet. Alla informanter har eller har haft ett antisocialt beteende som utmynnats i kriminalitet och missbruk. Totala antalet undersökningspersoner uppgick till tre personer. Vi själva som författare har en förtroendefull relation till informanterna genom tidigare möten. Namnen på informanterna är fingerade för att vidmakthålla deras anonymitet.

Avgränsningar

Den relativa betydelsen av utvecklingen för antisocialt beteende kan delas upp i biologiska, sociala, och psykologiska faktorer. Den faktor som vi har valt att fokusera oss på i detta arbete, för att förstå utvecklingen av det antisociala beteendet är den sociala faktorn. Inom det

sociala området handlar det om uppväxtmiljö, familjebakgrund, kamratgäng och skola. Det finns givetvis fler betydande faktorer men vi har valt att begränsa oss till detta. Inom forskning är biologin och frågan om ärftlighet av betydelse. Inom det psykologiska området infaller personligheten. Samspelet mellan individen och omgivningen spelar stor roll för hur individen uppfattar sig själv, och vilken självbild han formar.

Genomförande

Kvale (1997) menar att intervjuaren har som uppgift att skapa en behaglig och trygg miljö som uppmuntrar till samtal. Trost (1997) menar att platsen för en intervju skall vara en trygg miljö för intervjupersonen samt ostörd och utan åhörare. Därför valde vi att genomföra intervjuerna i för deltagarna en välbekant miljö för att inte det skulle kännas obekväma och känna sig hämmade att tala fritt. Intervjuerna med informanterna skedde enskilt och vi använde oss av bandspelare så att vi på bästa sätt kunde koncentrera oss på samtalet. Vi valde att inte använda oss av regelrätta frågor under intervjuerna utan istället använda vissa punkter (se bilaga 1) som vi tyckte var relevanta för att på så sätt kunna styra samtalet mot det aktuella ämnet. Vi valde även att presentera resultatet i en löpande text med stöd av rybriker från bakgrunden.

Resultat

Vi har intervjuat tre informanter som har eller har haft ett antisocialt beteende som utmynnat i kriminalitet eller missbruk. Syftet med intervjuerna var att se hur yttre uppväxtvillkor påverkar utvecklingen av antisocialt beteende. Först kommer en redovisning av varje informants uppväxtvillkor, därefter en jämförelse mellan de tre informanterna.

Intervju 1.

Familjebakgrund

Åke är yngst av tre bröder, när han växte upp bestod familjen av mamma, pappa, mormor, morfar, farmor och andra släktingar men han hade inte så bra kontakt med mormor och morfar eftersom de dog rätt tidigt. Familjen bodde på samma ställe under hela Åkes uppväxt. I vuxen ålder umgås han inte med sina bröder så mycket, en av dem är missbrukare och de träffas ibland när han är fräsch. Pappan var alkoholiserad, periodare, ibland var det från morgon till kväll och ibland ingenting. Mamman var sjuk under hela hans uppväxt i cancer och han började ta mediciner rätt tidigt av henne, kring 11 år. Han mamma dog – 97, men det var ingen skilsmässa eller andra stora konflikter i familjen. Bara sjukdom och det var det som var det jobbiga. ”- *Jag levde ju hela livet med detta, eller i alla fall när jag var barn.*” Han var ungefär 24 år när hans mamma dog.

Han säger själv att han fick mycket kärlek hemma, blev aldrig misshandlad eller något. Enligt Åke hade han en trygg uppväxt och han fick göra som han själv ville. Det var väl det som var lite dåligt, det fanns inte så mycket regler och de höll dålig koll på vart Åke var och med vilka han var med. Han upplever att han fick vara vart som helst, föräldrarna visste väl att han skulle klara sig. ”-*Visst var de oroliga många gånger och om de försökte att stoppa mig från att fara någon stans minns jag faktiskt inte, men det var nog inte så lätt, för det var ju bara att smita iväg någonstans om man ville.*” De gjorde aldrig grejer tillsammans som familj eller det kanske hände någon gång men det är inget han har lagt på minnet. Mamman och pappan var inte borta speciellt mycket från barnen, enda gångerna mamman var borta var när hon låg på lasarettet. Annars var hon hemma jämt, så hon fanns alltid där.

Skolan

Skolan fungerade ändå rätt bra fram till gymnasiet, men han hoppade av i tvåan för då började det gå sådär, han var bara i skolan ca 75 % av vad han skulle och tiden han var där gjorde han inte mer än nödvändigt. Vid den här tiden var Åke väldigt skoltrött, så det var därför det blev en del skolk, sen var det ju ingen som sa någonting när han inte var där.

Sociala relationer

Åke var mycket med skolkompisarna, de drack mycket från 7: an och hela högstadiet, ofta varje helg, speciellt med en kompis och i gymnasiet blev det mycket drickande med även på veckorna. ”- *Knarket har ju funnits med i bakgrunden hela tiden, speciellt piller och hasch.*” Sedan tog knarket mer och mer överhand och i 20 års ålder slutade han nästan helt att dricka, men tog piller och rökte varje dag. Så var fram tills mamman dog och då gick det riktigt åt skogen. Före mammans död kunde han hålla det i bakgrunden, hade jobb och flickvän, men efter mammans död började han med de tyngre drogerna.

Åke säger att han alltid varit med samma kompisar sen i 7: an och alla höll på och drogade. Före det kom han inte ihåg med vilka han var med, men då gick han på en annan skola, han bytte skola när 7: an började. En av kompisarna har han varit med hela tiden ända sen dagis och tills han slutade att droga. ”- *De andra i klassen tog avstånd från mig, de tyckte att nog att jag var rätt stökig och så.*”

Intervju 2.

Familjebakgrund

Erik berättar att från början bestod familjen av hans mamma, pappa, storasyster, han själv, lillebror, mormor/morfar och farmor/farfar. Han hade speciellt bra kontakt med sin mormor. Det var inte någon i familjen som hade ett kriminellt beteende eller som var missbrukare eller någon psykisk störning. Vid 8 – 9 års ålder så skilde sig föräldrarna, mamman flyttade från början bara en bit bort med lillebror, Erik och hans syster bodde kvar i deras hus med pappan. Tanken var att de skulle vara hos mamman varannan vecka. Det funkade bra för hans storasyster men inte för honom. Men när Erik kom till mamman, började han och mamman att bråka och han blev förbannad. ”- *Då körde mamma hem mig till pappa och problemet var löst.*” Men efter ett tag träffade mamman en ny kille som bodde i Umeå och hon tog lillebror med sig och flyttade dit.

När Erik bodde hemma hos pappan var det mycket konflikter och bråk, men som han tror var andledningen till det var att pappan tog hand om honom och hans syster själv, hade huset, hade dålig ekonomi, var ledsen över mamma. ”- *När pappa kom hem så fick man titta på om han var arg eller inte, ibland var han på bättre humör och ibland sämre.*”

Relationen med mamman var ju inte direkt som någon mamma – son relation utan mer som en kompisrelation berättar Erik. Och det ansåg han kanske inte var så bra för det var kanske inte det han behövde. Mamman har aldrig direkt varit avvisande, han fick alltid komma till henne men det var som om Erik inte direkt ville det. Hos mamman var det inte så mycket regler och det stormtrivdes han med när han var hos mamman. Om han skulle ut och ”supa” så sa mamman bara att han skulle sköta sig snyggt och på så sätt tyckte han det var skönt att vara hos mamman. ”- *Mamma kan låta väldigt klok när man pratar med henne och så, men jag vet inte, det är någonting... min lillebror blir misshandlad av hennes nya karl och mamma står bara bredvid och tittar på.*” Men samtidigt berättar Erik att mammans karl har en annan sida också, när de hade främmande var han jätte glad och trevlig, så man kunde skrattade åt honom men sen direkt efter främmandet hade gått ut genom dörren blev han sur och arg säger Erik. Mammans nya man hade barn sen tidigare och de fick ett barn tillsammans och där kunde man verkligen se skillnader på hur han behandlade dem och hur han behandlade Erik. ”- *Detta gjorde så att jag aldrig kände sig välkommen hos mamma, jag kände mig alltid som en ovälkommen gäst när jag var hos henne.*”

Han berättar vidare att de inte gjorde någonting som familj, utan att de var mer för sig själva. Pappan dejtade en del, han hade en del tjejer när Erik var kring 13 – 14 år. Hans syster träffade en kille som hon flyttade in hos, så hon var ju hos honom hela tiden. Erik var med sina kompisar, på fritidsgården och då blev det att han inte träffade familjen så ofta. Han säger att pappan var kanske inte borta så mycket, han var ofta hemma på kvällarna men att han inte märkte av honom så mycket. Hemma hos mamman fick han göra i princip vad han ville, men

inte hemma hos pappan, han var hårdare med regler, men det lyssnade Erik ändå inte på. Pappan försökte hålla koll på vilka Erik var med och vad han gjorde, eller så var inte de första åren när han hade började att dricka och strula omkring. ”- *Pappa träffade en tant (blev tillsammans med. reds anm.) och hennes dotter gick på samma skola som mig. Hon berättade saker som gjorde att pappa fick upp ögonen på vad jag höll på med. Det blev jag rasande över och pappa försökte med alla metoder, men tillslut gick det inte längre och då skickade han mig till mamma istället.*”

Skolan

Det gick bra för Erik i skolan, tills ungefär i 5:an – 6:an då började det gå sämre för honom. Han började även att röka då och sjuan kom alkoholen in i bilden mera, när han gick i nian hade han rätt dåliga betyg, men han fick ändå börja gymnasiet. När Erik började gymnasiet flyttade han ner till Umeå, att han fick flytta berodde på att han var rätt stökig och pappan var rädd att han skulle hamna i fängelse eller hamna i dåligt sällskap. Så pappan skickade iväg Erik till Umeå för att bo med mamman och där bodde han i 3 år. Tanken med flytten att det skulle bli en nystart för Eriks liv. Men han såg det själv inte direkt som en nystart eftersom han varje helg for hem till Skellefteå och söp. På den tiden hade han inte så mycket vänner i Umeå, han tyckte att det var jobbigt att flytta till en ny stad och börja i en ny skola. ”- *Jag fick en del kompisar men de började tillslut undra vad jag var för en idiot.*” Han hade levt på ett annat sätt än vad de hade gjort. ”- *Andledningen till att pappa skickade iväg mig till Umeå var ju för att jag söp och slogs och det fortsatte jag ju med när jag var i Umeå.*” Det umgänget han hamnade i gjorde aldrig så och det gjorde att han inte fick så bra kontakt med dem.

Men han var ju inte så engagerade i skolan, han kände sig aldrig riktigt motiverad. Han var väldigt less och till skolan gick han för att träffa kompisar, umgås med dem och hitta på hyss. På detta sätt var det både i högstadiet och i gymnasiet. Erik hoppade av gymnasiet och jobbade en termin men det gick inte bättre för det när han kom tillbaka till skolan, men han gick ut tillslut. Han tyckte att det var svårt att anpassa sig till skolan, man var ju tvungen att sitta still länge och lyssna på vad läraren sa, det var mycket läxor och texter man skulle läsa, vilket han tyckte var tråkigt. Han skolkade bara ibland i 7:an – 9:an, han var ofta på lektionerna eftersom han var rädd att de skulle ringa hans pappa. Men i gymnasiet var det en annan sak, där var han inte mycket i skolan bara halva dagarna ungefär, han försökte men hade hög frånvaro. ”- *Det är mindre krav i gymnasiet och mer eget ansvar och jag var nog inte riktigt mogen att gå gymnasiet.*” Förut hade han aldrig vågat skolka, så han passade på när han bodde hos sin mamma, för hon blev inte arg. Han flyttade tillbaka till Skellefteå så fort han slutade skolan, på studentdagen.

Sociala relationer

Erik tycker inte att han haft direkt svårt att få kompisar utan att han haft svårt att behålla dem, i alla fall på senare år säger han. Erik hade ett annat beteende, de ville inte vara med honom eftersom han var våldsam. Annars var det inget fel, om han bara hade kunnat hålla sig från att dricka eftersom det var då som han blev våldsam. Det var det skillnad med det andra gänget, alla höll på samma sätt, slogs, gjorde inbrott i kiosker, använde droger men detta var bara när han var i Skellefteå. ”- *Vi gick omkring i bombarjackor och rakade huvuden för att provocera.*” Han berättar att nu när han tänker tillbaka så var det ingen av dem egentligen nazister eller hade några fördomar. De ville bara mucka gräl med andra och det blev naturligt

för Erik att vara med dem. ”- *Jag hade en annan kompis under den här tiden och när jag var med henne så jag en helt annan person, man anpassar sig till dem man är med.*” När han var i Umeå berättar han att eftersom han inte hade så mycket kompisar där så började han träna på gym och där via andra som tränade där kom han i kontakt med anabola steroider under en kort period.

Övergrepp/misshandel

Det kunde hända att pappan slog Erik men det tyckte han själv att han förtjänat. ”- *Han visste väl inte vad han skulle göra, pappa fick tillslut panik. Jag kom hem helg efter helg och var full och otrevlig och tillslut så small det.*” Erik tycker nästan att han fick skylla sig själv. Men det var ingenting som skedde dagligen utan bara hände någon gång.

Intervju 3

Familjebakgrund

Tony berättar att han under de första fyra åren växte upp med sin mamma, pappa, storasyster, storebror, senare fick han även en halvsysster. Både hans mamma och pappa var missbrukare. Han hade ingen kontakt med någon annan i släkten eftersom de hade tagit avstånd från han och hans familj. När han var fyra år blev han omhändertagen enligt Lagen om Vård av Unga (LVU), eftersom det var mycket fylla, droger och bråk hemma. Alla syskonen blev omhändertagna men de kom inte till samma ställe. Tony hamnade inte i ett bra fosterhem från början så han fick byta hem 6 gånger innan han hade fyllt fem år. Det sista stället han kom till tyckte han inte heller var bra, trivdes aldrig men där bodde han i alla fall tills han var 9 år. ”- *När jag först kom till det hemmet så stod jag bara och grinade, var alltid orolig och kunde inte sova själv på nätterna. Man jag kommer inte ihåg så mycket eftersom jag nog har förträngt en massa som hänt.*” Under den perioden 4- 9 år då han bodde i fosterhem hade han ingen kontakt med någon i sin familj, men när han väl fick kontakt med mamman så gick det väldigt snabbt att flytta hem. När han fick komma hem igen, då hade pappan dött och mamman hade skaffat sig en ny karl. Han var inte snäll, han misshandlade honom ofta men Tony berättar att han inte tror att den nya killen slog mamma speciellt mycket. Det förhållandet höll inte och Tony berättar att det sista killen sa innan han gick igenom dörren var: ”- *Jag ska leta reda på dig och döda dig.*” ”- *Mamma slog också ibland, men det var inte samma sak, det gick bra när hon slog. Fast, det var nog därför jag slog sönder en massa saker, när jag var 7 år så slog jag sönder att helt hus invändigt. Jag hade en hel del sådana beteenden när jag var lite.*” Men han säger nu att det är bättre att bli slagen än att själv slå.

När Tony var 12 -13 år blev han omhändertagen genom LVU igen, denna gång på grund av eget beteende. Han berättar att då startade svängen med olika internatskolor, ungdomsvårdsskolor och paragraf 12 hem och på det sättet snurrade det på av och till ända tills han var 21 år, eller egentligen ända fram till 2000 eftersom han satt på behandlingshem något år. Tony berättar att han satt på behandlingshem länge eftersom han hade tre LVM efter varandra på sig, mellan det hade han 19 stycken LPT på sig. ”- *Så jag har egentligen konstant sedan jag var 4 år och hela min uppväxt gått under olika tvångslagar. Så jag har egentligen bara flyttat fram och tillbaka, allt som allt har jag haft 36 placeringar.*” Ingen av placeringarna var speciellt bra enligt Tony förutom den sista placeringen, den tyckte han var bra men att det var synd att den inte kom tidigare för honom.

Skolan

Tony har bara 4 år i skolan (årskurs 1-4), han berättar att det var så rörigt hemma i och med att han flyttade hem så han var aldrig i skolan. De åren han gick i skola upplevde han att han blev mer eller mindre mobbad, andra barn skrek knarkarunge efter honom. Han har ett domslut på sig om att han ska få sina resterande år i grundskolan, för det är ju allas rätt att gå nio år i skolan. ”- *Det var en massa speciallärare som satt där och hade olika teorier om hur man skulle göra, men jag vet inte, det blev som ingenting ändå, det blev ingen skola.*” Han har inga godkända ämnen i mellan eller högstadiet, han var ju aldrig närvarande. Det var en del specialundervisning men han berättar att det var svårt för honom att sitta still och koncentrera sig så det fungerade inte heller. Han minns att han alltid satt och trummade med fingrarna mot bänken och lärarna blev arga. ”- *Det har alltid känts som om alla alltid har skällt på mig.*”

Sociala relationer

Det var en del våld hemma eftersom mamman umgicks med pappans gamla polare och eftersom Tony inte gick så mycket i skolan var han hemma och umgicks med dem. ”*Det var ju rätt jobbigt att komma hem när man varit bort, typ i skolan eller så och komma hem och hitta mamma i en blodpöl på golvet, det hände ibland. Det var liksom inget normalt liv och det var ju därför han blev omhändertagen.*” Mamman var lite halv psykotisk också, han berättar att hon en gång läste bibeln för honom tre dagar i sträck, han fick inte lämna bordet. Sedan slog hon bibeln i huvudet på honom och slängde ut allt porslin genom fönstret. ”*Det var mycket våld när jag växte upp... det var en kille som blev skjuten i huvudet, jag minns att det nästan inte kom något blod, bara någon droppe, då var jag 14 år.*” Han berättar att egentligen har han aldrig haft kompisar i sin egen ålder, det kanske var någon men han var mest med mammans polare. När de drack och sånt var det en del jämnåriga med, men på kvällarna när dom var ute och snodde bilar och sånt så att Tony hemma och spelade gitarr. Han säger att han började droga rätt tidigt, han satt hemma med mamman och hennes polare och rökte på.

Han har inga positiva minnen från sin barndom, de gjorde aldrig saker ihop som en familj. ”- *Alla helger och julaftnar och sådana grejer är det värsta, då hände det alltid grejer, det var då de alltid satt och lovade att allt skulle bli så bra. Det började bra ibland, men det slutade aldrig bra.*”

Övergrepp/misshandel

Tony berättar att när han var 12 år då var han så trött på allt och då brukade han gå över till grannen. Han hade alltid en massa brännvin hemma som han bjöd Tony på och när han var tillräckligt full så utnyttjade grannen honom sexuellt. Detta blev grannen även anmäld och senare dömd för.

”- Detta är min uppväxt i stora drag, men sen är det en massa saker som har hänt. Det enda jag önskade när jag var lite var att alla droger skulle försvinna från jorden, och nu sitter jag där själv. Både mamma, pappa och min bror missbrukade, de är alla döda idag. Men inte min syster, hon kom till ett bra fosterhem på en gång och det var nog det som gjorde det.

Jag söker någon slagas gemenskap, har ju ingen familj kvar, man längtar hem fast man inte har något hem, men man längtar ändå hem, jag vet inte vad ett normalt familjeliv är. Det känns som om jag söker efter någonting hela tiden men jag vet inte vad det är jag söker efter, det känns som om någonting fattas hela tiden. Ni vet om man tar en kattunge från sin mamma riktigt tidigt så lär sig aldrig kattungen att jama, tvätta sig och så... helt enkelt hur det är att vara katt, så känns det för mig, den katten är jag.

Jag kan i alla fall inte fatta att ingen reagerade, folk såg ju hur det var, jag menar att om man slår sönder ett helt hus när man är liten så är det nått som är fel. Det var ingen som brydde sig... Folk tittar snett på en och går in och stänger sin dörr och har sina åsikter och tycker att det är fördjävligt att man är den man är. Men de har ingen aning om bakomliggande orsaker. Fast man kan inte skylla ifrån sig, den enda man kan ändra på är sig själv.”

Diskussion

Resultat diskussion

I detta kapitel kommer en analys av det empiriska materialet att genomföras. Vidare kommer vi att dra egna slutsatser kring ämnet som behandlats. Slutligen kommer vi att ge egna förslag till fortsatt forskning inom ämnet. Syftet med vår studie var att presentera vilka faktorer i den yttre uppväxtmiljön som påverkat dessa informanterna in i ett antisocialt beteende.

Andersson (2002) ställde sig frågan var det är som gör att vissa barn utvecklar ett antisocialt beteende som utmynnar i kriminallitet och missbruk. Han menade att utvecklingen från barn till vuxen sker i ett samspel mellan biologiska, psykologiska och sociala faktorer. Detta tycker vi är viktigt att nämna och håller med i att samspelet mellan de biologiska och det miljöbetingade förutsättningarna socialiserar barnet och successivt formar barnets personlighetsegenskaper och beteende mönster. Vi tror att detta kan utgöra allvarliga riskfaktorer för en antisocial utveckling, när barnet som formats med dessa egenskaper och beteende mönster själv ska konfronteras med omgivande samhället.

Andersson (2002) menar vidare att desto mer familjerelaterade stressfaktorer som barnet exponeras för desto mer ökar risken för en negativ utveckling. Vilket vi även kunde se speciellt hos Tony som var en av våra fallstudiepersoner och som exponerats för ett stort antal av familjerelaterade stressfaktorer. Författaren skriver fortsättningsvis att barn som upplevt, bevittnat eller konfronteras med en händelse innehållande död, allvarliga skador/hot mot den egna eller andras integritet kan ofta uppvisa symtom som sömnstörningar, ångest, relationsproblem, nedsatt skolintresse, isoleringstendens/tillbakadragenhet och asocialitet.

Familjebakgrund

I våra fall studie kan vi se ett samband mellan kriminalitet och missbruk hos föräldrarna, konflikter mellan föräldrarna, skilsmässa/separation/dödsfall, ensamstående förälder och frekvent flyttande under barndomen som kan understödjas av det Andersson och Bergström ansåg.

Föräldrarnas förhållningssätt

Bergström (2004) ger belegg för att det finns ett uttalat samband mellan antisocialt beteende och föräldrarnas negativa eller avvisande hållning. Även Andersson (2002) ger exempel på hur viktig föräldrarnas förmåga att utveckla en positiv känslomässig, trygg och tillitsfull relation till barnet är. Vår undersökning verkar understödja vad litteraturen hävdar, det kan vi tydligt se hos både Erik som berättade att han inte tyckte att han hade en föräldrarelation till sin mamma och som han berättade även att han fick titta på vilket humör pappan vara på när han kom hem för att veta hur man själv skulle vara. Hos Tony kunde man se detta tydligt på så sätt att han överlag hade en otrygg relation till båda sina föräldrar och övriga vuxna.

Stattin menar att antisociala barn/ungdomar har föräldrar som ägnar barnen lite tid vilket vi kunde se i vårt resultat där alla tre fallstudierna hade en uppväxt där föräldrarna ägnade lite tid åt sina barn. Samt även att bristande omsorgsförmåga som vi dock endast kunde se i Tonys fall, men som emellertid torde vara en stark bidragande orsak till utvecklingen.

Föräldrarnas uppfostringsmetoder

Andersson (2002) påpekar att brister i föräldrarnas förmåga gällande balans och konsekvens i barnets uppfostran utan hot och våld, att de utövar tillsyn över vad barnet är, vilka de är med och vad de gör är en viktig riskfaktor. Vilket även vi kan påvisa i vårt resultat, där vi kunde se att inkonsekvent uppfostran fanns i alla tre fallstudiernas uppväxt, innehållande hot och våld var till viss del ett inslag i Eriks uppväxt och till större del i Tonys uppväxt. När det gäller föräldrarnas tillsyn över barnen så kunde vi se ett genomgående samband mellan alla tre fallstudierna, att föräldrarna överlag utövade dålig tillsyn vad gällande barnen/ungdomarna var de befanns sig, med vilka och vad de gjorde.

När det gäller ett barns utveckling är det enligt Bergström (2004) viktigt att föräldrarna ägnar tid och engagemang när det gäller att förmedla och uppmuntra sociala värderingar, attityder och beteenden. Detta är givetvis en viktig del i utvecklingen för att kunna anpassa sig till samhällets rådande värderingar och normer, vilket framgick av Tonys berättelse om sin uppväxt, att han gick miste om detta gjorde att han inte riktigt vet hur han ska agera/förhålla sig i vissa situationer.

Övergrepp inom familjen

Bergström (2004) skriver att i en studie visade det sig att en större andel kriminella har varit utsatta för sexuella övergrepp som barn än normalbefolkningen. Av våra tre fallstudier visade det sig att en av dem blivit utsatt för sexuella övergrepp, vilket i sig är en stor andel.

Sociala relationer

Alla tre personerna som ingår i vår fallstudie har berättat om att kamraterna tog avstånd från dem på grund av att det hade ett avvikande beteende och ofta uppfattades som våldsamma. Det var lättare att umgås med likasinnade för då uppfattades de inte som avvikande. Detta understöds av Stattin som betonar att barn som är utagerande, överaktiva och aggressiva, trotsiga och odisciplinerade i hemmet löper en stor risk att få framtida antisociala problem. Han menar fortsättningsvis att barn med anpassningssvårigheter och låga prestationer upplevs som bråkiga och avvikande av andra barn och detta gör att de blir avvisade av sina kamrater. Vilket stärks av Andersson (2002) som även påpekar att det finns en påtaglig koppling mellan att tidigt bli avvisad av kamraterna och senare utveckling av antisocialt beteende, vilket vi kan se exempel på i Tonys fall där han i tidig ålder blev avvisad av kamraterna.

Skolrelaterade faktorer

Kännetecknen som dåliga betyg, bristande skolmotivation, låga studieambitioner, låg skoltrivsel, täta skolbyten, sociala anpassningssvårigheter, skolk, avhopp från skolan är riskfaktorer enligt Andersson (2002) och som kan förknippas med kriminalitet, tidiga och avancerade alkoholvanor samt narkotikamissbruk. Detta stämmer väl överens med vårt resultat, förutom att ingen av fallstudie personerna har haft täta skolbyten enbart de gånger de har börjat en ny årskurs.

Egna kommentarer

Vi nämnde i vår bakgrund att vi anser att vår fria vilja inte är total, viljan att bestämma över våra liv och göra egna val ligger i våra egna händer och att växa upp i en dysfunktionell familj kan vara en faktor som försvarar självklarheten av den fria viljan. Att utvecklingen sker i ett

kontinuerligt samspel mellan biologiska, sociala, och psykologiska faktorer, det vill säga en persons egenskaper i interaktion med en persons närmiljö spelar in och detta anser vi har en betydande roll i utvecklingen av ett antisocialt beteende. Vi tror att den yttre uppväxtmiljön är en betydande faktor när det gäller utvecklingen av antisocialt beteende. Ett barn/ungdom med egen sårbarhet i bagaget som har en familj som inte kan svara upp mot de behov som personen behöver har svårare att nå social acceptans i omgivningen. Att kompensera riskfaktorer för ett barn/ungdom som bor i en dysfunktionell familj genom att placera en skyddsfaktor i barnet/ungdomens närmiljö kan ha positiva effekter på den negativa utvecklingen. En skyddsfaktor kan vara en positiv vuxen förebild och där har skola och dagis chans att påverka. Genom att skapa yttre struktur för barnet/ungdomen där dess inre och yttre värld är kaos, kan man på sikt för barnet/ungdomen skapa en känsla av sammanhang.

ADHD är ofta kopplat till antisocialt beteende och som forskningen visar på är ADHD en riskfaktor till utvecklingen av ett antisocialt beteende men kan det ibland vara så att barn med ADHD som vuxit upp i en dysfunktionell familj och uppvisar rastlöshet, impulsivitet, koncentrationssvårigheter och så vidare, har detta på grund av den dåliga uppväxtmiljön och inte på grund av en defekt av barnet själv?

Vi människor har ett behov att känna tillhörighet, vi vill ansluta oss till grupper med likasinnade människor så att vi slipper känna utanförskap, rädslan att inte höra hemma någonstans finns hos alla människor. Att leva i en dysfunktionell familj innebär att personerna i denna har helt andra referens ramar när det gäller regler, normer/värderingar och beteende vilket gör att de ofta uppfattas som avvikande. Att vara med i en grupp och få känslan av gemenskap är ofta betydelsefullare än hur man uppfattas av andra människor i samhället. Att vara någon är viktigare än vad man är...

Fortsatt forskning

Som förslag till fortsatt forskning vill vi föreslå en undersökning ur ett genusperspektiv där man kan se skillnader av en antisocial utveckling mellan män och kvinnor. Vi vill även föreslå att en undersökning där man fokuserar på skyddsfaktorernas betydelse och vilka skydds- faktorer som kan kompensera för en bristande uppväxtmiljö.

Referenslista

- Andersson, T. i Söderholm, K. (Red.). (2002). *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Backman, J. (1998). *Rapporter och uppsatser*. Lund: Studentlitteratur. ISBN: 91-44-00417-6
- Bergström, G. (2004). *Kriminallitet som livsstil*. (4. Rev uppl). Stockholm: Marled
- Farrington, D.P, & Coid, J. (2002). *Early prevention of adult antisocial behaviour*. New York: Cambridge University Press.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur ISBN: 91-44-00185-1
- Lichtenstine, P. i Söderholm, K. (Red.). (2002). *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Melin, S. (1999). *Socialtjänstens begrepp*. Uppsala: IUSTUS Förlag AB. ISBN: 91-7678-403-7
- Patel, R. & Davidson, B. (2003) *Forskningsmetodikens grunde*. Lund: Studentlitteratur ISBN: 91-44-02288-3
- Sarnecki, J. (2003). *Introduktion till kriminologi*. Lund: Studentlitteratur
- Socialstyrelsen. (1991) *LPT – Tillämpning av lagen om psykiatrisk tvångsvård. Allmänna råd från socialstyrelsen*1991:9. Stockholm: Modin – Tryck. ISBN: 91-38-11269-8
- Stattin, H. Blir barn med yttre beteendeproblem kriminella som vuxna? APROPÅ, Brottsförebyggande rådets tidskrift, 1993;5-6:20-29.
- Stattin, H. Öppna, inte övervakade, barn löper mindre risk att bli kriminella. *Läkartidningen* 2001;98:3009-13.
- Svenning, C. (2003). *Metodboken*. Eslöv; Prinffo/Team Offset & Media. ISBN: 91-974891-0-7
- Taylor, E. i Söderholm, K. (Red.). (2002). *Ung med tung social problematik*. Stockholm: Statens institutionsstyrelse.
- Trost, J. (1997). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur

Elektroniska källor:

<http://www.svls.se/sektioner/bup/DSS030531.pdf> Hämtat den 2004-09-22

Antisocialt beteende

Bilaga: 1

– en fältstudie om hur yttre uppväxtförhållanden inverkar på utvecklingen av antisocialt beteende.

1. Familjebakgrund

- Familjeförhållanden (socialt nätverk)
- Kriminalitet och missbruk hos föräldrarna
- Psykisk sjukdom hos föräldrarna
- Konflikter mellan föräldrarna
- Skilsmässa
- Ensamstående moder
- Frekvent flyttande under barndomen
- Social/ekonomisk standard
- Informell social kontroll och stöd

2. Föräldrarnas förhållningssätt

- Föräldrarnas förmåga att utveckla en positiv känslomässigt, trygg och tillitsfull relation till barnen
- Bristande omsorgsförmåga
- Avvisande förhållningssätt
- Ägnar barnen lite tid
- Föräldrarnas frånvaro

3. Föräldrarnas uppfostringsmetoder

- Konsekvens och balans i uppfostran utan hot och våld
- Föräldrarnas tillsyn över var barnen är och vad de gör och med vilka
- lite tid och engagemang när det gäller att förmedla och uppmuntra sociala värderingar, attityder och beteenden.

4. Övergrepp inom familjen

- Misshandel/övergrepp
- Somatiska symtom (huvudvärk, Rädsla för skador, sömnstörningar ångest, oro för anhöriga, aggressivitet)

5. Sociala relationer/kamratgäng

- Aggressivitet
- Hyperaktivt beteende
- Ungdomens kognitiva förmåga
- Låg social anknytning (kontakt)
- Socialt nätverk/kompisar/kamrat influenser
- Andra barn – konflikter – avståndstagande/avvisande kamrater?

6. Skolrelaterade faktorer

- Social anpassnings svårigheter
- Bristande skolmotivation
- Låg skoltrivsel
- Dåliga betyg
- Skolk

- Avhopp från skolan
- Täta skolbyten